

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon

ADHD Norge • Afasiforbundet i Norge • Autismedforeningen i Norge • Cerebral Parese-foreningen • Dysleksiforbundet i Norge • Forbundet Tenner og Helse • Foreningen for Blødere i Norge • Foreningen for El-overfølsomme • Foreningen for Fragilt X-Syndrom • Foreningen for Hjertesyke barn • Foreningen for Kroniske Smertepasienter • Foreningen for Muskelsyke • Foreningen for Søvn sykdommer • Hørselhemmedes Landsforbund • Interesseforeningen for LMBB syndrom • Klinefelterforeningen i Norge • Landsforbundet for Utviklingshemmede og Pårørende • Landsforeningen Alopecia Areata • LHL, Landsforeningen for hjerte- og lungesyke • Landsforeningen for Huntingtons Sykdom • Landsforeningen for kombinert syns- og hørselshemmede/døvblinde • Landsforeningen for Nyrepasienter og Transplanterte • Landsforeningen for Overvektige • Landsforeningen for Pårørende innen Psykiatri • Landsforeningen for Trafikkskadde i Norge • Landsforeningen mot Fordøyelsessykdommer • Leverforeningen • Marfanforeningen • Mental Helse Norge • Momentum • Morbus Addisons Forening • Multippel Sklerose Forbundet i Norge • Norges Astma- og Allergiforbund • Norges Blindeforbund • Norges Diabetesforbund • Norges Døveforbund • Norges Fibromyalgi Forbund • Norges Migreneforbund • Norges Myalgisk Encefalopati Forening • Norges Parkinsonforbund • NORILCO • Norsk Cøliakiforening • Norsk Dysmeliforening • Norsk Epilepsiforbund • Norsk Forbund for Svaksynte • Norsk Forening for Analatresi • Norsk Forening for Cystisk Fibrose • Norsk Forening for Ehlers-Danlos Syndrom • Norsk Forening for Nevrofibromatose • Norsk Forening for Osteogenesis Imperfecta • Norsk forening for Tuberos Sklerose • Norsk Hemokromatoseforbund • Norsk Immunsviktforening • Norsk Interesseforening for Kortvokste • Norsk Interesseforening for Stamme • Norsk Keratoseforening • Norsk Kraniofacial Forening • Norsk Landsforening for Laryngektomerte • Norsk Lymfødemforening • Norsk Porfyriforening • Norsk Psoriasisforbund • Norsk Revmatikerforbund • Norsk Thyreoideaforbund • Norsk Tourette Forening • SpProstatakreftforeningen (PROFO) • Ryggforeningen i Norge • Ryggmarksbrokk- og Hydrocephalusforeningen • Rådgivning om spiseforstyrrelser • Støtteforening for Kreftsyke Barn • Turner Syndrom Foreningen i Norge

Kunnskapsdepartementet

postmottak@kd.dep.no

Vårt arkiv: B09-OH043-NOU2009:18
Vår fil: 451
Saksbeh: Ove Helset

Oslo, 27. november 2009

HØRING – NOU 2009:18 RETT TIL LÆRING

Funksjonshemmede fellesorganisasjon har mottatt høringsbrev vedrørende NOU 2009:18 Rett til læring. FFO vil i dette høringssvaret gi sine betraktninger rundt ulike problemstillinger og tema, samt konkrete innspill på noen av tiltakene som utvalget foreslår.

FFOs hovedsynspunkter:

- FFO støtter ikke forslaget om å erstatte retten til spesialundervisning med en rett til ekstra tilrettelegging i undervisningen
- FFO støtter ikke utvalgets forslag om at en kan fatte vedtak om spesialundervisning uten sakkyndig vurdering og at det kun skal utarbeides sakkyndig vurdering under de forutsetningene som utvalget foreslår.
- FFO støtter ikke forslagene om å legge ned SLV-sentrene.
- FFO støtter forslaget om å etablere et femårig kompetansehevingsprogram i PP-tjenesten.
- FFO støtter forslaget om å hjemle individuell plan i opplæringsloven.
- FFO støtter intensjonene med læreboka, men mener den er for knapt utredet og for lite gjennomdiskutert av utvalget.

Innledning

I utredningens første kapittel presiseres målgruppen for utredningen – barn, unge og voksne med særskilte behov, som anslagsvis gjelder en av fire elever i skolen. Utvalget påpeker også at seks–syv prosent av elevene i skolen får spesialundervisning etter § 5-1 i opplæringsloven. I FFOs øyne, er det disse elevene denne utredningen i større grad burde handlet om. I stedet oppleves det som om utvalget antar denne gruppen nesten vil forsvinne, bare tilretteleggingen i klassen er god nok. FFO er enig i at tilrettelegging og tett og god oppfølging er viktig, men det er en sterk forenkling av utfordringene i norsk skole å antyde at størstedelen av behovet for spesialundervisning da vil forsvinne. Dette oppfatter FFO er å ikke ta elevenes utfordringer på alvor.

Dette gir seg blant annet uttrykk i forslaget om å legge ned sentrene for sammensatte lærevansker som har spisskompetanse på den gruppe elever som i følge forskning har minst læringsutbytte i skolen, og som utgjør størstedelen av gruppa på fem til sju prosent – elever med problematferd. Nettopp her har sentrene for sammensatte lærevansker spisskompetanse som man ikke finner, eller kan forvente å finne i PP-tjenesten. Det er da uforståelig at utvalget ikke legger til grunn virkeligheten, men ønsker å handle ut fra en tanke om hvordan det burde være, nemlig at kompetansen skal befinne seg nær det enkelte barn.

Strategi 1: Tidlig innsats og forebygging

Plikt til kontinuerlig og systematisk oppfølging av barns og elevers utvikling, læring og læringsmiljø

FFO støtter dette forslaget under forutsetning at forslaget også inkluderer en plikt til iverksetting av tiltak når det blir avdekket konkrete behov.

Kunnskap alene om barns og elevers utvikling, læring og læringsmiljø er ikke nok. Dette er dokumentert, og en forsterket plikt til å også iverksette tiltak vil styrke prinsippet om tidlig innsats.

Sikre språkkartlegging av barn

Utvalget foreslår at kommunene får plikt til å sikre språkkartlegging av barn omkring fylte tre, fire og fem år. Dette er også et forslag som fremsettes i St.meld. nr. 41 (2008-2009) Kvalitet i barnehagen. Dette er begrunnet i undersøkelser som viser at bare 60 prosent av barnehagene rutinemessig kartelegger språket til alle barn.

FFO støtter forslaget om språkkartlegging, men vil påpeke at språkutviklingen hos barn starter lenge før treårsalderen. Helsestasjonene gjennomfører en tett oppfølging av barn fra fødselen av, og gjennomfører blant annet hørselsscreeninger for å avdekke hørselsproblemer der dette mistenkes. Dette gjelder også barn som vil benytte seg av alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK).

FFO mener det for øvrig er ganske åpenbart at det må tas høyde for at en slik satsing vil være kostnads- og ressurskrevende, og det er avgjørende at helsestasjon og barnehage utviser god samhandling, slik at kvalifiserte/pedagogiske tiltak iverksettes med det samme.

Læringsboka

FFO støtter intensjonene om læringsboka, men synes ideen er lite utredet og gjennomdiskutert av utvalget til å fullt ut støtte forslaget. Ideen er umoden og det kan ved første øyekast virke som et tiltak som bidrar til at læreren får flere administrative arbeidsoppgaver.

FFO tror ikke at en læringsbok bør komme i tillegg til, men bør heller systematisere arbeidet læreren allerede gjør i dag, uten at kravet til dokumentasjon blir større. Mange lærere føler stadig større krav om dokumentasjon som en belastning, derfor er det viktig at det oppleves som en praktisk hjelp i oppfølgingen av den enkelte elev.

For elever med særskilte opplæringsbehov oppleves særlig overganger som kritisk, og særlig er dette mest fremtredende i overgangen fra ungdomstrinn til videregående

opplæring. Det svikter i rutiner og plikter som instansene har overfor hverandre, og resultatet er at elever ikke får den tilretteleggingen de har behov for og lovmessig krav på.

FFO tror læringsboka kan være et nyttig verktøy for å kunne gi en bedre tilpasset opplæring og igangsette en tidligere innsats hos elever som har behov for det. FFO er likevel opptatt av at innholdet ikke er av en art som stigmatiserer og forhåndsdommer eleven på grunn av sin funksjonshemming eller kroniske sykdom. Det må ligge en mulighet i læringsboka å kunne få en "ny start". Dette gjelder kanskje særlig i overgang fra barnetrinn til ungdomstrinn og fra ungdomstrinn til videregående skole. Informasjonsansvaret som er knyttet til den enkeltes funksjonsnedsettelse eller kroniske sykdom ligger hos eleven. FFO mener også at en må være forsiktig med opplysningene knyttet til den enkeltes funksjonshemming og kroniske sykdom – vi ønsker ikke en lærebok som har likhetstrekk med en pasientjournal.

FFO støtter for øvrig særmerknaden fra Jorun Sandsmark og Marianne Ween i dette kapitlet, som i hovedsak sier at læringsbokas funksjon, omfang og juridiske status er ikke godt nok utredet.

Strategi 2: Rett til ekstra tilrettelegging i opplæringen

Spesialundervisning er i seg selv ikke et mål for FFO, men et kompensierende tiltak. Det som imidlertid er et mål for FFO er at elever med særskilte opplæringsbehov skal ha en klar, individuell rett til et særlig tilpasset opplegg hvis de ikke har utbytte av ordinær opplæring. Forslagene som legges frem i kapittel 14 bekymrer derfor FFO, da den er en klar dreining fra individuelle rettigheter til langt mindre forpliktende ordninger.

Fra 'spesialundervisning' til 'rett til ekstra tilrettelegging'.

FFO støtter ikke forslaget om å erstatte retten til *spesialundervisning* med en rett til *ekstra tilrettelegging i undervisningen*, til tross for at utvalget forsikrer om at det juridiske innslagspunktet vil være det samme. Vi tror at begrepet "rett til ekstra tilrettelegging" vil legge til rette for alt for åpne og store tolkningsvariasjoner og dermed en ulik praksis fra skole til skole, fra kommune til kommune. Sett med et tilsynsperspektiv, vil også dette være problematisk, der det som skal måles, i mindre grad blir målbart.

FFO ønsker å holde fast ved begrepet "spesialundervisning", og at man heller forsøker å ytterligere tydeliggjøre og klargjøre innholdet i begrepet.

Mulighet for å fatte enkeltvedtak uten sakkyndig vurdering

FFO støtter ikke utvalgets forslag om at en kan fatte vedtak om spesialundervisning uten sakkyndig vurdering og at det kun skal utarbeides sakkyndig vurdering under de forutsetningene som utvalget foreslår.

I FFOs øyne legges det i for stor grad til rette for uformelle prosedyrer som kan slå uheldig ut. Foreldre og foresatte gis riktignok mulighet til å kreve sakkyndig vurdering om de ikke er fornøyde eller enige i tiltaket, men slik FFO ser det, så er dette et sikkerhetsnett som vil fungere for de fleste, men ikke for alle. Derfor kan ikke FFO støtte forslaget.

FFO mener at den eneste måten en kan sikre at en elev som ikke får tilstrekkelig utbytte av den ordinære opplæringen er gjennom en sakkyndig vurdering fra PPT eller en annen sakkyndig instans. I tillegg mener FFO at det er svært uheldig at foreldre gis et så stort ansvar for å sikre sitt eget barns læringsutbytte. FFO mener at det av rettssikkerhetshensyn er viktig med trygge og gode prosedyrer, og at en er nødt til å veie rettsikkerhet opp mot effektivitet. Og rettsikkerhet er ikke nødvendigvis det mest effektive.

Opplæringsloven inneholder ikke bestemte regler for hvor lenge en elev maksimalt skal vente på å bli utredet av PP-tjenesten. Å bli "satt på vent" uten å være sikker på når en får gjennomført utredningen er et hinder for det opplæringstilbudet enhver har rett på gjennom opplæringsloven. FFO mener det er høyst nødvendig å innføre en bestemmelse i opplæringsloven som angir saksbehandlingsfrister for når utredning av elever med særskilte behov senest skal foretas, slik pasientrettighetsloven er i dag.

I tillegg ønsker FFO en utredning på konsekvensene av å gi skoleledere mulighet til å treffe midlertidig enkeltvedtak overfor elever som tydelig har behov for utredning og eventuelt spesialundervisning. En forutsetning for en slik ordning er at PPT på samme tid får en saksbehandlingsfrist for gjennomføre en sakkyndig vurdering og å fatte regulært enkeltvedtak.

FFO støtter også Jorun Sandsmarks innvending om at den sakkyndige vurderingen/vedtaket om spesialundervisning bør inneholde mål for opplæringen, organisering og behov for ressurser.

Voksenopplæring

FFO vil presisere at det er stor forskjell på opplæringsbehovet hos dem som har hatt en mangelfull opplæring på grunnskolens eller videregående skoles nivå, og voksne som har behov for ny opplæring i grunnleggende ferdigheter etter sykdom eller skade.

Når det gjelder den første gruppen vil FFO støtte at behovet for en lovfestet rett til ekstra tilrettelegging i videregående opplæring som er organisert særskilt for voksne utredes.

Det kan synes som at utvalget ikke helt klarer å skille mellom de to gruppene en snakker om når det gjelder opplæring for voksne. Det er viktig å skille, fordi behovene og tilnærmingen er ulik. Sistnevnte gruppe er en gruppe som vanligvis glemmes når opplæring planlegges og drøftes. Det dreier seg om mennesker med ervervede språk- og kommunikasjonsvansker som har behov for *fornyhet opplæring* i grunnleggende kommunikasjonsferdigheter. Årsaken kan være hjerneslag, hodeskader, hjernesvulster, etc.

Utvalget snakker generelt om tilrettelegging for voksne på grunnskolens og videregående skoles nivå. Da er det ikke så lett å assosiere til voksne som har behov for fornyet opplæring. Gruppen blir noe usynlig. En bevissthet rundt dette er viktig, særlig med tanke på forventet økning av antall eldre i befolkningen med behov for fornyet opplæring. (Jf. nye Nasjonale faglige retningslinjer om behandling og rehabilitering ved hjerneslag)

I dag er det slik at retten til opplæring, uansett gruppe, er hjemlet i opplæringsloven. FFO mener at det er behov for en tydeliggjøring av lovverket ved at det i selve lovteksten i opplæringsloven går klart frem at loven også gjelder mennesker med behov for ny opplæring etter sykdom eller skade. Mennesker med ervervede språk- og kommunikasjonsvansker har behov for en opplæring som er svært forskjellig fra den opplæring voksne som ikke har hatt en tilstrekkelig grunnskoleopplæring har. De fleste i denne gruppen har behov for spesialundervisning ved logoped, og enkeltvedtak, som raskt kan iverksettes. Det blir således viktig at rutinene i disse tilfellene lages så enkle som mulig.

Det må også utarbeides retningslinjer for sakkyndig vurdering for mennesker med behov for ny opplæring, der det også slås fast hvilken sakkyndig kompetanse som er påkrevet. I tillegg er det behov for gode melderutiner som fører til at tiltak iverksettes raskt. Det vil si at det må være rutine at logoped blir tilkalt allerede i akutfase for å kartlegge vansker og starte opplæring. Dette betyr også at en er nødt til å sikre gode samhandlingsrutiner mellom nivåene slik at en unngår brudd i rehabiliteringskjeden.

Strategi 3: Tilpassede og fleksible opplæringsløp

Generelt om strategien

Videregående skole er viktig og en avgjørende forutsetning for både arbeid og høyere utdanning. Utredningen påpeker at sannsynligheten for å bli ekskludert fra videre utdanning og arbeidsliv allerede som ung voksen mangedobles dersom man ikke fullfører videregående opplæring.

Økt yrkesdeltakelse blant funksjonshemmede er ett av FFOs prioriterte politiske satsingsområder. En forutsetning for å øke yrkesdeltakelsen er naturlig nok at også funksjonshemmede har mulighet til å ta en utdanning på like vilkår som andre. Dette må også gjelde både dagens og fremtidens fagopplæring. Regjeringen har varslet i Soria Moria II-erklæringen at den vil legge frem en egen strategi for økt yrkesdeltakelse for funksjonshemmede. FFO mener en tilrettelagt fagopplæring er en naturlig og viktig del av en slik strategi.

Frafallet i den videregående skolen, og særlig andelen ved de yrkesfaglige utdanningsprogrammene er spesielt stort. Noen av årsakene er gjort godt rede for i utredningen. En annen rimelig vurdering til frafallet er at det i dette høye antallet befinner seg en rekke elever med funksjonshemming og/eller kronisk sykdom. Mange av disse elevene opplever manglende tilrettelegging av utdanningsløpet, både gjennom mangelen på tilpasset opplæring og mangelfull spesialundervisning. Dette understøttes i de henvendelsene som FFOs Rettighetssenter har fått de siste tre årene. Mange av henvendelsene viser at rettighetene til elever med funksjonshemminger og kroniske sykdommer ikke blir oppfylt, og at enkelte opplever at skolen i for liten grad legger til rette for deres behov.

Differensierte læreplaner

FFO er positiv til at det arbeides med å komme frem til tiltak som kan motvirke det store frafallet fra videregående opplæring, særlig på yrkesfag. Dette kan blant annet skje gjennom å se på arbeidsformer og organisering av opplæringen.

FFO støtter forslaget under følgende forutsetninger:

- Opplæringen må fremdeles skje i en inkluderende organisering, det må ikke opprettes egne klasser eller linjer (for elever med særlige opplæringsbehov) på siden av det ordinære tilbudet.
- Eventuelle differensierte læreplaner må ikke forhindre eller redusere mulighetene for videre utdanning eller yrkesvalg. utfordringen her er dessuten at elevene det gjelder er få, og de har svært forskjellig behov.
- Tilpassede opplæringsløp bør få andre og mindre stigmatiserende navn enn "kompetanse på lavere nivå".

Videreutvikling og tilgjengeliggjøring av opplæringstilbud med avvik fra opplæringsplanen

FFO støtter ikke en slik sortering ved inngangen til videregående skole.

Alle elever må få anledning til å realisere sine muligheter og potensial gjennom studie- og yrkeskompetansen de kan oppnå. Dette fremkommer for de fleste underveis i studieløpet og kan ikke fastsettes på forhånd.

Læreplasser for elever med særskilte behov

FFO støtter forslag om at fylkeskommunen må etablere intensivordninger som tilrettelegger for at lærebedrifter kan ta i mot flest mulig lærlinger. FFO støtter også forslaget om at lærebedrifter som tar inn elever med særskilte opplæringsbehov, må gis ekstra tilskudd og tilbud om annen støtte. Dette er særlig viktig for å hindre frafall fra funksjonshemmede og kronisk syke.

Et klart viktig premiss er at det må stilles klarere kompetansekrav til faglig ledere og instruktører i lærebedriftene. Pedagogisk kunnskap og kompetanse er avgjørende, i tillegg til kunnskap innen tilpasset og tilrettelagt opplæring.

Strategi 4: PP-tjenesten og Statped tettere på

PP-tjenesten tettere på

FFO er enig at PP-tjenesten må tettere på skole og barnehage. Men det må være slik at PP-tjenesten fortsatt er den aktøren i kommunen som skal se eleven fra et faglig nøytralt ståsted, med et rådgivende ansvar om hvordan skolen skal ta sitt ansvar og løse sine oppgaver.

Det er viktig å holde på PP-tjenestens to roller, som sakkyndighet i forhold til den enkelte elevs behov og hvordan tilbudet kan gis, og som veiledning og rådgiving i systemarbeidet på den enkelte skole. Hvis utvalget fortolker "tettere på" med at PP-tjenesten i større grad skal se eleven fra skolens ståsted kan dette føre til lojalitetskonflikt mellom PP-tjenesten og skolene. Dermed svekkes også elevens rettssikkerhet. FFO ser samtidig behovet for at PP-tjenesten jobber med systemarbeid på den enkelte skole, og ikke bare har individfokus. Det blir en utfordring å finne den riktige balansegangen her.

Regionalisering og omorganisering av Statped.

Det er foreslått en del endringer i Statped, gjennom blant annet omorganisering og endring i sammensetning. Som paraplyorganisasjon er en av FFOs oppgaver å ivareta hensynet til helheten og hensynet til våre medlemsorganisasjoner.

For FFO er det, uansett organisering, viktig med et Statped som har riktig kompetanse som er tilgjengelig og settes inn på riktig tidspunkt. FFO er opptatt av at det skal være kort vei mellom Statpeds tjenestetilbud og den enkelte som har behov for tjenestene, enten de kommer direkte inn, gjennom habiliteringstjenesten, gjennom PPT, eller på andre måter. FFO mener videre at om det skal vurderes en omorganisering så må det ligge til grunn en grundig analyse av ressursene og kompetansen Statped innehar. Utredningen har ikke gjort dette i stor nok grad i FFOs øyne.

FFO støtter forslaget om å lovfeste Statped.

Nedlegging av sentrene for sammensatte lærevansker

FFO støtter ikke utvalgets forslag om å legge ned SLV-sentrene.

Av 145 årsverk, skal 30 overføres de regionale spesialpedagogiske sentrene for å ivareta behovet for kompetanse innenfor områder med lav forekomst knyttet til omfattende og sammensatte lærevansker.

FFO mener dette er en risikabel øvelse, som i verste fall vil bidra til ytterligere usynliggjøring av svake elevgrupper. SLV-senterne jobber i dag med én av hovedproblemstillingene i norsk skole, og har bred og god kompetanse, samt nødvendig spisskompetanse. FFO har vanskelig for å tro at dette skal kunne ivaretas av PP-tjenesten i kommunene etter at senterne legges ned. FFO mener det heller bør avsettes ressurser til å forsterke og eventuelt omorganisere SLV-sentrene, slik at de får et bedre forhold til kommunene og PPT. Det er mange små kommuner i Norge, og dermed mange små PP-kontor. Det er ikke alltid like lett å fylle alle stillingene, eller få den beste kompetansen. Dermed er det viktig å understreke hvor viktig det er å ha SLV-senterne, slik at en kan bestille denne kompetansen, når kommunene og PP-tjenesten har behov for mer og annen kompetanse enn de besitter selv.

FFO er også uenige i at finansiering av høyere kompetanse i PP-tjenesten skal fremskaffes ved å spare inn utgifter til avdelinger for sammensatte lærevansker. FFO mener å øke kvaliteten i PP-tjenesten ikke må gå på bekostning av annen kompetanse i systemet som både skolen og kommunene er avhengige av.

Nasjonalt utviklingssenter for PP-tjenesten

FFO spør seg om det vil være nødvendig og hensiktsmessig å opprette et nasjonalt utviklingssenter for PP-tjenesten om en har et sterkt og godt organisert Statped? FFO mener satsingen heller bør gjøres i Statped-systemet, og at et nasjonalt utviklingssenter vil skape flere hindringer og barrierer for god samhandling enn det motsatte.

Femårig kompetansehevingsprogram

FFO støtter dette forslaget, og har lenge ment at det er et behov for å gjennomføre en bred kartlegging av kompetansesammensetningen ved PP-kontorene og tjenesteevne til å imøtekomme opplæringslovens krav til PP-tjenesten. Ut fra dette må det lages en felles, nasjonal organisasjonsutviklings- og en kompetansehevingsplan for tjenesten, både på kommunalt og fylkeskommunalt nivå. Mye av det utvalget legger frem bekrefter behovet FFO har pekt på.

Det er helt avgjørende å ha en PP-tjeneste som er solid, og som jobber både systemrettet og individrettet. FFO er enige i utvalgets ønske om å legge til rette for at PP-tjenesten i større grad bidrar med kompetanse- og organisasjonsutvikling i barnehager og skoler.

Bruk av de frigjorte midlene

Dessverre omtales de store organisatoriske grepene i utredningen for lettvint. Man forutsetter at den frigjorte kompetansen fordeler seg jevnt og hensiktsmessig til landets kommuner. Forhastede omorganiseringer har ofte vist at kompetansemiljøer sprenkes og kompetanse forsvinner. I slike prosesser kan marginale grupper ofte bli glemt og "organisert bort". FFO er for eksempel redd for at en omfordeling av de midlene i dag gis til sentrene for sammensatte lærevansker vil smuldre bort på veien ut til de lokale PP-kontorene, og at færre vil få nytte av den kompetansen, som eventuelt består.

En omorganisering handler om langt mer enn bare flytting og omstrukturering av kompetanse og kunnskap. Her er en rekke praktiske og organisatoriske forhold som ikke nevnes overhodet og som heller ikke diskuteres eller problematiseres. FFO savner en risikoanalyse av en slik omorganisering, der en vurderer risikoen for at en legger opp til at eksempelvis 115 årsverk skal fordeles rundt til PP-kontorer i landet.

Strategi 5: Helhet krever tverrfaglig og tverretatlig samarbeid

Individuell plan

FFO støtter forslaget om å hjemle individuell plan i opplæringsloven. FFO har tidligere påpekt at dette kan være fornuftig, da barns og unges arena i hovedsak er skolen, og at en lovhjemmel i opplæringsloven vil tvinge en koordinator til å forholde seg til skolen, og samtidig forplikte skolen til medansvar for tiltakene i elevens IP. Det er tross alt her barn tilbringer mesteparten av tiden utenfor hjemmet. FFO tror dette kan bidra positivt til en bedre tverrfaglig og tverrsektoriell forståelse og samhandling, som kan klargjøre ansvarsforholdene bedre, selv om det finnes rundskriv som oppfordrer til å samarbeide med skolen allerede.

Det fokuseres mye på individuell opplæringsplan (IOP) i utredningen under dette kapitlet. FFO ønsker å påpeke at det også finnes en del elever som ikke har IOP, men som har individuell plan, som handler om langt mer enn spesialpedagogiske opplegget.

Grenseoppgang av ansvar mellom spesialisttjenesten innenfor opplæringssektoren og spesialisthelsetjenestene

FFO støtter forslaget om at det må foretas en tydelig grenseoppgang av ansvar mellom spesialisttjenesten innenfor opplæringssektoren og spesialisthelsetjenestene.

Skolefritidsordningen

Satsingen på SFO har vært minimal, og et gjennomgående trekk er at SFO har svært utilstrekkelige ressurser dersom målet er at ordningen skal være noe annet enn en

ren "oppbevaringsplass". Kommunal nedprioritering og lav kvalitet på SFO går særlig ut over elever med særskilte behov.

Barn og ungdom med store omsorgs- og tilsynsbehov kan ikke ha omsorg for seg selv på samme måte som klassekameratene når de begynner på ungdomsskolen og videregående skole. Når tilbudet om SFO faller bort, stiller det ofte foreldre i en vanskelig situasjon. For familier med barn med funksjonsnedsettelse, bli ikke SFO et frivillig tilbud som det er for familier med barn uten funksjonsnedsettelse. I tillegg til at behovet for en skolefritidsordning er vedvarende i hele opplæringsløpet, er det mer kompetansehevende og habiliterende aktiviteter som etterspørres av foreldre med barn med funksjonsnedsettelse.

FFO mener det må igangsettes et arbeid med å utforme en strategi for hvordan tilbudet i SFO kan utvikles slik at elever med særskilte behov sikres et tilrettelagt tilbud av god kvalitet.

Strategi 6: Økt kompetanse på alle nivå

FFO støtter forslagene som er lagt frem i strategi 6, og vil kommentere noen av dem.

Kompetanse og holdninger er viktig.

FFO har i flere år ment at lærerutdanning må inneholde flere elementer av spesialpedagogikk. Dette er viktig blant annet for å opprettholde et konstant fokus på både tilpasset opplæring, spesialundervisning og tidlig innsats.

Elementer av spesialpedagogikk i lærerutdanningen er også viktig slik at lærer har nok kunnskap og kompetanse i møtet med elever med funksjonshemming og for å se deres behov. Det samme gjelder når de møter elever som trenger tilpasset opplæring i form av spesialundervisning eller spesialundervisningslignende tiltak.

For dårlig kunnskap blant lærerne kan føre til at tiltak blir igangsatt for seint, og det vil skape tapere i skolen. Mer spesialpedagogikk i grunnutdanningen for lærere kunne ført til at mange elever med særskilte behov kunne vært oppdaget tidligere og at det kunne bli igangsatt forebyggende tiltak

FFO vil ikke at grunnskolelærere skal bli spesialpedagoger, men de må ha et minimum av kunnskap om elever med særskilte behov og forståelse for hvordan ulike spesialpedagogiske innsatser kan inkluderes i den ordinære undervisningen.

Veiledning av nye lærere

FFO er også opptatt av et godt tilbud om veiledning til alle nyutdannede lærere. De første årene som lærere er krevende, og en hel del skal gjøres for første gang. Selv om lærerutdanningen i seg selv er god, så vil mange oppleve et praksissjokk når de kommer ut i jobb. Da er det viktig å tilby en bred veiledning, som omfatter de fleste problemstillinger lærerne kommer ut for.

Stortingsmelding nr. 11 (2008-2009) *Læreren – rollen og utdanningen* foreslår blant annet å tilby veiledning til alle nyutdannende lærer. FFO har tro på dette, og at et veiledningsapparat må kunne tilby nyutdannede lærere informasjon om

funksjonshemminger og/eller diagnoser. Dette kan være avgjørende informasjon for eksempel i forhold til spørsmål rundt tilpasset opplæring og utforming av individuelle opplæringsplaner. I tillegg vil dette være viktig kunnskap i forhold til tilretteleggingen av elevenes psykososiale miljø.

Perspektiver utredningen ikke tar opp

Økonomi og ressurstildeling

Utvalget har levert en utredning som skulle komme med forslag innenfor eksisterende kostnadsrammer. FFO mener at tiltakene som foreslås er utilstrekkelige for at skolen skal kunne bli inkluderende og gi alle elever et tilpasset opplæringstilbud. Derfor er FFO skuffet over at utvalget ikke har foretatt en grundigere analyse og vurdering av rutinene for tildeling av midler – både til kommunen og innad i kommunene.

Det er en kjent sak at økonomi i stort omfang brukes som begrunnelse på avslag eller avkortede tilbud knyttet til spesialundervisning. Det er en ustrakt bruk av assistenter, som ideelt sett burde fått videreutdanning. Ressursfordeling er en vesentlig faktor og en av de delene som bryter en helhetlig tiltakskjede, og rammer rettsikkerheten til elever som ikke får den opplæringen og læringsutbyttet de har krav på etter opplæringsloven.

Sanksjonsmidler

De siste fire årene har Utdanningsdirektoratet gjennom fylkesmennene kontrollert gjennom tilsyn om kommunene har god nok kontroll med kvaliteten på grunnopplæringen. Resultatene har vært svært bekymringsfulle, og gjentatte tilsyn viser at det er svært lite som skjer for å rette på de avvik og feil som kontrolleres. Tema for felles nasjonalt tilsyn i 2009 var om kommuner og private skoler har et forsvarlig system for å sikre en forsvarlig organisering av elevene i grupper etter opplæringslova. Nær 70 prosent av kommune viser avvik. Tidligere tilsyn, blant annet om skoleeierne oppfyller kravene for tilpasset opplæring og spesialundervisning, har vist avvik opp mot 90 prosent.

FFO er ikke tvil om at dette går på elevens rettssikkerhet løs, og at mangelfull oppfølging bidrar til å skape skoletapere hver dag. FFO mener derfor at det er nødvendig å ta i bruk sanksjonsmidler for å redusere avvikene.

FFO ber Kunnskapsdepartementet om å utrede muligheten og konsekvensene av å gi Fylkesmannen sanksjonsmidler overfor skoleeier når skoleeier ikke følger klageinstansen eller tilsynsorganets pålegg. Ett er sikkert: Det må vurderes nye og mer forpliktende tiltak for hvordan statlige tilsynsrapporter bedre kan følges opp av skoleeier.

Med vennlig hilsen

FUNKSJONSHEMMEDES FELLESORGANISASJON

Margaret Sandøy Ramberg /s/
Leder

Liv Arum
Generalsekretær